

0. Religion i Danmark 2013

Introduktionsartikel af Marie Vejrup Nielsen, lektor, Religionsvidenskab, Aarhus Universitet (E-årbogsredaktør)

På baggrund af oplysninger indsamlet om godkendte og anerkendte trossamfund i Danmark i 2012 kan vi igen i år pege på tendenser inden for udviklingen af religion i Danmark i dag. Årets udgave af Religion i Danmark indeholder en præsentation og analyse af de nye grupper, som er godkendt i 2012 (3 kristne og 2 buddhistiske). Derudover er der tal og analyser om alle godkendte og anerkendte trossamfund, som det har været muligt at få kontakt med. Og der er også en række artikler med perspektiver på hvordan religion ser ud i Danmark i dag:

- **Kristendom i celleform – gruppestrukturer i kristendom i Danmark.** Stud. mag. Lars Buur Nørlev har bidraget med en artikel om udviklingen af nye former for gruppestrukturer inden for kristne miljøer inden for og uden for Folkekirken (Aarhus Valgmenighed og Citykirken). Her peger han på hvordan inspirationen fra USA og England spiller en stor rolle i udviklingen hos disse grupper.
- **Mirakuløs helbredelse – Forventninger flytter bjerge blandt karismatiske kristne i Danmark.** Ph.d.-studerende Ella Paldam har skrevet en artikel om Mission Danmark med vægt på deres helbredelsespraksis og ser nærmere på hvad der indgår i religiøs helbredelse i en dansk kontekst.
- **En kirke eller flere kirker? De ortodokse kirker i Danmark.** Lektor Annika Hvithamar bidrager med en artikel, der sætter fokus på udviklingen inden for de ortodokse miljøer i Danmark, hvor der netop i disse år sker en stor vækst.
- **Folkekirken i tal 2012 – Hvad Skjern siger om Folkekirkens fremtid.** Lektor Marie Vejrup Nielsen bidrager med en artikel om udmeldelser fra Folkekirken i 2012 og hvad denne udvikling peger på i lyset af debatten om de høje udmeldelsestal.

- **Samtidsreligion i gymnasiet – Erfaringer fra Feltarbejde.** Gymnasielektor Signe Elise Bro har skrevet en artikel, som fortæller, hvordan man kan arbejder med samtidsreligion i gymnasiet med vægt på, hvordan man kan integrere feltarbejde i undervisningsforløb.

Vi har i denne udgave valgt for første gang at sammenligne med tal indsamlet i den første e-årbog om Religion i Danmark. E-årbogen udkom for første gang i 2009 med tal fra 2008. Dette giver således mulighed for at sammenligne over en 5-årig periode, hvilket er gjort i denne udgave med særlig vægt på de kristne grupper. Analyser af de øvrige grupper i samme periode vil være en del af e-årbogsudgivelse næste år. Derudover er der, hvor det var muligt, lavet en analyse over en 20-årig periode ved at sammenligne tal indsamlet af Danmarks Statistik som dækkende for 1992. I det følgende vil nogle af resultaterne af disse sammenligninger blive fremhævet. Der henvises i øvrigt til introduktionerne til de øvrige års udgivelser for en beskrivelse af nogle af de overordnede tendenser, såsom migrantreligion, og for artikler om hvordan religion ser ud i Danmark i det 21. århundrede.

Hvad vi ser i tallene – 2013

Ifølge familiestyrelsens liste var der i 2012 følgende antal grupper:

- 89 kristne trossamfund
- 8 hinduistiske trossamfund
- 13 buddhistiske trossamfund
- 23 muslimske trossamfund
- 3 jødiske trossamfund
- 5 øvrige trossamfund

Hvis vi sammenligner over en 20-årig periode, og dermed går ud fra statistikken for 1. januar 1993, så er der som de foregående år en generel udvikling, nemlig en forøgelse af antallet af trossamfund. På listen fra Statistisk Årbog for 1. januar 1993 er der 24 anerkendte trossamfund, og ud af de 24 anerkendte i 1992 var 21 kristne. I dag har vi 115 godkendte og anerkendte trossamfund jf. Familiestyrelsens liste. Og selvom nogle af disse 115 er ophørt og der er sket andre forandringer inden for grupperne, er der stadigvæk tale om en markant udvikling. Denne udvikling skyldes dels, at man har godkendt en række muslimske grupper siden 1992, hvor de ikke optrådte i statistikken som sådan. Og dels, at der er kommet en lang række nye kristne grupper til. Der har også i perioden været en vækst inden for de andre kategorier, såsom de hinduistiske og buddhistiske miljøer. Hvis vi skal se på medlemstal over den 20-årige periode er det således kun en begrænset mængde trossamfund vi kan se på, og her også primært kristne grupper.

Vi har i tidligere udgaver peget på en overordnet udvikling i form af vækst inden for bestemte kirker, hvor særligt den katolske kirke i Danmark skiller sig ud med en vækst fra 31.492 pr. 1. januar 1993 til 40.507 pr. 1. januar 2013.

En anden gruppe med vækst i den 20-årige periode er Den Apostolske Kirke i Danmark, der går fra 2.042 til 3.500 medlemmer, en udvikling der dokumenteres af de mellemliggende tal, som viser en stigning, også når der tages højde for at et af problemerne med sammenligningen over 20 år kan være, at der ligger forskellige kategorier af medlemmer til grund, f.eks. om børn tælles med i alle årene eller ej. Dette forbehold gælder for alle sammenligninger med tal uden for e-årbøgerne selv, hvis det ikke fremgår tydeligt hvordan man opgør sit medlemstal. Mormonsamfundet har en lille stigning fra 4228 til 4388. Og også Metodistkirken ser en stigning i perioden fra 1534 til 2000.

Andre grupper har i den 20-årige periode oplevet et fald såsom Baptistkirken, Syvende Dags Adventisterne, Frelsens Hær, og Jehovas Vidner. Når det gælder de to sidste, ser det dog ud til, at faldet er vendt til en lille vækst inden for de senere år, hvis vi sammenligner vores egne oplysninger fra e-årbøgerne med tal fra 2008 og 2012. Her er der hos Jehovas Vidner sket en stigning fra 14.500 medlemmer til 14.719 og i Frelsens Hær en stigning på ca. 20 nye medlemmer. Dette er naturligvis små tal, der kan påvirkes af meget små udsving. Men det peger alligevel på, at det er nødvendigt at have tal løbende fra grupperne, hvis man skal se på tendenser i udviklingen. Historien om et fald over 20 år kan nuanceres med tal, som viser, at nogle grupper har vendt udviklingen inden for de seneste 5 år.

Uden for det kristne materiale er det kun muligt at følge udviklingen over 20 år hos Bahai og Det Mosaiske Trossamfund. Bahai har haft en lille stigning fra 285 medlemmer til 338 medlemmer. Og det Mosaiske Trossamfund et fald fra 3378 medlemmer til ca. 2300 medlemmer. Karma Kadjy Skolen har en nedgang over de 20 år fra ca. 1000 til i dag, hvor gruppen har ca. 200 medlemmer og ca. 300 tilhængere derudover.

Som nævnt, gælder det for alle disse grupper, at en sammenligning over 20 år indebærer nogle vanskeligheder, da vi ikke kan se hvilke medlemsdefinitioner, der ligger bag opgørelsen fra 1992. Der kan således være udsving, der skyldes, at man i dag tæller grupper med som ikke før indgik (så som børn), at man har ændret sin medlemsforståelse eller, at man er begyndt med en mere præcis registrering (for yderligere om hvordan vi indsamler tallene og spørgsmål om, hvordan man kan tælle religion, se <http://samtidsreligion.au.dk/religion-i-danmark/rel-aarbog09/intro/>).

Medlemstal/År	1992	2008	2012
Baptistkirken i Danmark	5766	5260	5389
Den Apostolske Kirke i Danmark	2042	3000	3500
Den katolske kirke i Danmark	31.492	37.123	40.507
Den Nyapostolske Kirke i Danmark	375	300	
Det ortodokse russiske trossamfund	118		
St. Alban´s English Church	139		100
Frelsens Hær	1653	1178	1190
Jehovas Vidner	16.457	14.500	14.719
Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige	4228	4500	4388
Metodistkirken i Danmark	1534	2006	2000
Pinsekirken	5004	5185	5135
Svenska Gustafs församlingen i København	1500	1000	
Syvende-dags Adventistkirken, Danmark	2979	2537	
The International Church for Copenhagen	200		120
Det Mosaiske Trossamfund	3312	2075	2300
Bahai	289	350	339
Buddhistcenter Karma-Kadjyapa Skolen	1100	1000	200

Tallene peger således på, at en del af de kristne grupper, som var til stede i Danmark for 20 år siden også er til stede i dag og oplever en forholdsvis stabil udvikling i det 21. århundrede. Hvis vi ser på udviklingen og flytter fokus fra medlemstal til diversitet inden for de forskellige religioner, så er det klart at udviklingen inden for det muslimske miljø peger på den største forandring i form af repræsentation af forskellige dele af nationale og etniske grupper, samt forskellige retninger inden for islam. Denne udgave af e-årbogen har ikke set på de muslimske tal over en 5-årig periode.

Inden for det kristne materiale er der i den 20-årige periode særligt vækst inden for forskellige frikirker, og inden for det ortodokse miljø. Hvor der i 1992 var én ortodoks kirke på listen, er der i dag 11. Og der angives at være 182 medlemmer af den russisk ortodokse kirke i Danmark i 1992, hvorimod dette tal i dag er meget højere. Derudover er russisk ortodoks kristendom i dag tilstede i form af tre forskellige kirker med baggrund i miljøet. Udviklingen

inden for det ortodokse, såvel som det muslimske miljø, og inden for de øvrige grupperinger peger på en generel tendens i materialet, nemlig hvordan globaliseringen præger det danske religionslandskab. Religioner, der før blevet forbundet med bestemte kontekster fjernt fra Danmark, er i dag i forhold til for 20 år siden i høj grad til stede i Danmark.

I det følgende vil vi se nærmere på de nye grupper, der er blevet godkendt i 2012, og hvilken udvikling de repræsenterer.

De nye grupper- godkendelse og anerkendelse

Glæden er tydeligvis stor hos Liberal Katolsk Kirke, som på deres hjemmeside skriver: "Så er mindst 30 års bestræbelser endelig blevet virkelighed! Efter grundige overvejelser om LKK's størrelse, organisation og sandsynlighed for fortsat beståen, har Det Rådgivende Udvalg vedr. Trossamfund indstillet Liberal katolsk kirke i Danmark til godkendelse, hvilket Ankestyrelsen har efterkommet." (<http://www.lkk-dk.dk/>, set d. 20 marts 2013). Og i kirkens nyhedsbrev fortælles der mere om, hvordan processen har været for at få denne godkendelse, både i forhold til bekymringer om de betegnelser, som kirken bruger om sig selv (esoterisk) og den økonomiske dimension, der har ført til at kirken må lave en særindsamling for at dække omkostningerne ved at få et revisorgodkendt regnskab. Det er tydeligt, at der har ligget et stort arbejde bag de forskellige ansøgningsrunder. Kirken peger selv i nyhedsbrevet og på hjemmesiden på, at det primært har været ønsket om at få vielsesbemyndigelse, som har været motivet for at indgå i processen.

Disse to dimensioner: tilpasningen til en statslig definition af at være et "trossamfund" og tildelingen af rettigheder som ses som attraktive for gruppen, er et interessant fænomen ved samtidsreligion, både i Danmark og internationalt. Det er staten, der sætter rammerne for de trossamfund, som gerne vil have særlige rettigheder. Dette gælder naturligvis i særlig høj grad for Folkekirken, som er en del af staten, men det gælder også i nogen grad for de trossamfund, som ønsker at opnå statens godkendelse. De går igennem en proces, hvor de skal orientere sig om, hvad staten, via udvalget, har opsat af præmisser og regler, og må derigennem ændre på deres organisation og sætte ressourcer af til at opfylde de konkrete krav.

Dette er i sagens natur vanskeligt for mange mindre grupper og grupper uden stor økonomisk formåen. Det at være godkendt skal således være attraktivt nok for gruppen til at indgå i denne proces. For hvis man er et trossamfund, som ikke er godkendt, har man langt friere rammer, da der ikke her er nogen særlig lovgivning, der regulerer en. Som gruppe opgiver man således noget af sin autonomi ved at indgå i samarbejde med staten i forhold til at opnå godkendelse. Men når det er sagt, er der tale om en forholdsvis svag regulering via kategorien

”godkendte og anerkendte trossamfund”, f.eks. hvis man sammenligner Danmark med Norge. I Norge skal godkendte trossamfund indrapportere deres medlemstal og en række andre oplysninger årligt, og der er derudover flere andre måder, hvorpå staten holder kontakt med trossamfundene. I Danmark følges der efter godkendelse ikke op på gruppens status eller fortsatte eksistens. Der synes heller ikke at være konkrete principper i spil i forhold til godkendelsen af undermenigheder inden for trossamfund, hvor man har givet godkendelse til det overordnede trossamfund tidligere. Udover de grupper som har fået godkendelse i 2012 har vi i vores undersøgelser af det indsamlede materiale fundet eksempler på re-organisering, som ikke giver sig udtryk i nye godkendelser, men navneskift og nye organisationsstrukturer. Et eksempel på dette er Dansk Islamisk Center, som derfor også kort vil blive beskrevet her i denne introduktion til hvad vi ser som særligt interessant ved religion i Danmark i 2012.

Om Liberal Katolsk Kirke (LKK)

Liberal katolsk kirke er en kristen kirke, som er opstået på baggrund af udviklinger inden for miljøet i den såkaldte gammelkatolske kirke, som Liberal Katolsk Kirke er en udbrydergruppe fra. Derudover er LKK kendetegnet ved en tilknytning til teosofien og en vægtlægning på at mennesket er et åndeligt væsen, der skal udvikle sig, og har praksisformer såsom religiøs healing. Gruppen kan således ses som en kombination af elementer de deler med etablerede, historiske kristne kirker (såsom apostolsk succession og sakramenter) med koncepter såsom reinkarnation. Dette giver sig f.eks. udslag i barnedåben, hvor udgangspunktet er, at barnet har levet før, hvorfor der inden dåb foretages en renselse for urenheder fra disse tidligere liv. Liberal Katolsk Kirke er på deres hjemmeside meget åbne omkring deres arbejde med at opnå godkendelse, og er et eksempel på et trossamfund, hvor deres selvbetegnelse har været en del af problemet, særligt begrebet ”esoterisk”. Dette begreb anses for at betegne noget hemmeligt, som ikke er åbent tilgængeligt for samfundet, og dermed i modstrid med kravene for at blive godkendt. Og det har Liberal Katolsk Kirke taget til genmæle over for og reflekterer selv på deres hjemmeside over, hvordan det har været nødvendigt for dem at vise, at det ”esoteriske” ikke i deres selvforståelse betyder noget lukket eller hemmeligt.

Om Foreningen Rangjung Yeshe Sangha og Foreningen Stupa, Karma Kagyu Buddhistisk Sangha

I 2012 er der kommet to nye buddhistiske grupper til, så der i alt er 13 med status som godkendte trossamfund. Disse er *Foreningen Rangjung Yeshe Sangha* og *Foreningen Stupa, Karma Kagyu Buddhistisk Sangha*. Begge er del af den tibetansk buddhistiske tradition, og begge har centre i Jylland med tilknyttede (men ikke fastboende) lamaer. Tilsammen har de

180 medlemmer, der forøger det samlede antal til omkring 7.500 medlemmer af buddhistiske trossamfund i Danmark, eller knap en tredjedel af det skønnede, samlede antal buddhister. Tilsammen er der i landet 25 munke, lamaer og præster foruden et antal, der fra udlandet kommer på periodiske visitter.

Om de nye Rumænske Ortodokse menigheder

Den rumænsk ortodokse kirke har i perioden 2010-2012 fået godkendt tre nye menigheder i Danmark, heraf 2 i 2012 (Herning og København). Menighederne har et stort medlemstal og fungerer som migrantmenighed for rumænere i Danmark, som ønsker at have kontakt til den rumænsk ortodokse kirke og deltage i de ritualer og begivenheder som er centrale for rumænsk kirke og kulturliv. Som det kan ses af tallene er det en forholdsvis ung menighed med mange dåb, og dette bekræftes ved samtale med menighederne. De danner ramme omkring mange unge, f.eks. studerende, og unge familier. De nye rumænsk ortodokse menigheder peger på, hvordan religion forandrer sig, når samfundet forandrer sig. I dette tilfælde, når EU forandrer sig og optager nye lande og dermed giver lettere adgang til intern mobilitet inden for EU for de nye medlemslande. Med optagelsen af lande med ortodoks kristendom som majoritetsreligion, danner man dermed ramme omkring nye migrationsmønstre og forandrer de religiøse landskaber i takt med indvandring. Derudover peger de mange nye menigheders opståen på udvidelsen af de ortodokse miljøer i det skandinaviske rum, da de nye rumænske menigheder hører under et nyt rumænsk ortodoks Stift med hovedsæde i Stockholm. Den rumænsk ortodokse kirke er således ved at etablere sig i større grad inden for de skandinaviske lande. I interview med menighederne lægger de vægt på, at dette skyldes, at man ønsker at være til stede som kirke, der hvor rumænerne er. Der har også tidligere i Danmark været givet godkendelse til den rumænsk ortodokse kirke, med godkendelse af "Den Rumænsk-Ortodokse menighed i Danmark" i 1997. Denne godkendelse var knyttet til rumænere i Danmark, som fik besøg af en præst, bosiddende i Malmø. Denne præst rejste, og rejser fortsat, rundt til de forskellige grupper, når der var behov og mulighed for det. En sådan menighed mødes f.eks. i Aarhus i Vor Frue Kirke (Folkekirken). De nye grupper repræsenterer et mere organiseret tiltag ovenfra med udgangspunkt i beslutninger truffet af Patriarken over den rumænsk ortodokse kirke og med en organiseret struktur med baggrund i biskoppen i Stockholm. Det er således muligt, ud fra årstallene for godkendelse, at se en udvikling inden for det rumænsk-ortodokse miljø, som dels skyldes udviklinger i det politiske rum (udvidelsen af EU), dels skyldes en mere organiseret strategi fra kirkelig side. Og som de øvrige grupper, der får godkendelse foregår dette i en forhandling eller tilpasning mellem de konkrete rammer den enkelte stat opstiller og kirkens selvforståelse, f.eks. på det organisatoriske plan omkring oprettelsen af bestyrelser, hvordan budgetter og andet skal udformes, og hvordan man redegør for, hvem man er. På spørgsmålet om hvorfor man har søgt

om godkendelse, svarer grupperne, at de gerne vil have ordnede forhold i forhold til den danske stat og have ret til vielser og andre af de fordele, der følger med. For en uddybning af udviklingen inden for ortodoks kristendom i Danmark i dag, se artiklen af Annika Hvithamar her i e-årbogen: "En eller flere kirker? De ortodokse kirker i Danmark".

Dansk Islamisk Center

Dansk Islamisk Center hed tidligere Moskeforeningen København og består af en sammenlægning af en moskeforening og en informationsforening (IFF – Islamisk Info og Foredrag) og er ikke en ny gruppe som sådan. Dansk Islamisk Center skiller sig ud fra de fleste øvrige muslimske grupper i vores materiale ved at have dansk som sit primære sprog, både i kommunikation på hjemmesiden og i fredagsbønnen. Gruppen er således et eksempel på, hvordan religioner som primært er kommet til Danmark i nyere tid, også udvikler nye grupperinger, der lægger vægt på det danske sprog. Inden for muslimske miljøer er der forskellige meninger om hvilke sprog, der er legitime sprog til prædiken i forbindelse med f.eks. fredagsbønnen (Fredagskhutba). Her har det særligt drejet sig om spørgsmålet om arabisk som det primære muslimske sprog over for de nationale sprog, først og fremmest i de nære, mellemstlige kontekster. Men med tilstedeværelsen af muslimer i en bredere global sammenhæng også spørgsmålet om de sprog, der knytter sig til de nye kontekster. Dansk Islamisk Center er som sagt ikke en gruppe med en ny godkendelse (den er fra 2009), men en gruppe med et nyt navn og et navn, der signalerer en kontakt til den danske kontekst. Noget der også understreges på hjemmesiden, hvor der lægges vægt på både oplysning om Islam til danskere og på muligheden for konversion ("Islam er for alle – også for danskere" http://dicenter.dk/?page_id=20).

Udover oplysning og konversion, lægger hjemmesiden også vægt på vielser og muligheden for at give den religiøse vielse (nikah) en borgerlig gyldighed. Denne vægtlægning på vielser er noget centeret deler med flere øvrige nye godkendte grupper (se artikel om vielser i e-årbogen "Religion i Danmark 2010".) Dansk Islamisk Center afspejler en udvikling inden for de muslimske miljøer i Danmark, hvor der sættes fokus på at etablere en forbindelse mellem Islam og en dansk kontekst. Denne udvikling er således anderledes end inden for migrantreligion, hvor den religiøse grupper primært ønsker at tilbyde den sproglige, kulturelle og etniske sammenhæng, som brugerne forbinder med deres hjemland. Denne nye tendens så vi på i sidste års e-årbog i forbindelse med den danske ortodokse menighed, Guds Moders Beskyttelses Menighed, som også har dansk som både kommunikationssprog og religiøst sprog. I begge tilfælde, både i den ortodokse gruppe og den muslimske gruppe, er et af omdrejningspunkterne i denne proces præsten eller imamen, som selv har en dansk etnisk og kulturel baggrund.

At være et godkendt trossamfund

Når det gælder de nye godkendte trossamfund kan vi se, at der sker en tilpasning til det format som staten har skabt til håndtering af trossamfund, herunder etablering som en frivillig organisation med demokratisk valgte bestyrelser. Hvilke konsekvenser, det kan have for et trossamfund er vanskeligt præcist at definere. På den ene side kan man pege på, at dette er med til at gøre trossamfundet mere åbent for samfundet og tilpasse til "en dansk model", så at sige. På den anden side er det svært at dokumentere, om disse ændringer primært er overfladiske ændringer, som ikke reelt påvirker ledelsesstrukturer eller forståelsen af hvem man er. Det at skulle gøre rede for hvem man er, i en form rammesat af staten, kan i sig selv være nyt og fremmed for en gruppe. Og hvis gruppen har en stærk tilknytning til en moderorganisation i et andet land, står trossamfundet i en situation, hvor de på den ene side knyttes til en dansk sammenhæng og på den anden er ansvarlige over for en hovedorganisation, som ofte har basis i deres hjemland. Det kan føre til nydannelser inden for miljøerne, som netop lægger vægt på deres nye kontekst og også til konflikter omkring hvor man primært har hjemme.

Materialet i denne udgave af e-årbogen er indsamlet af studentermedhjælpere (alle stud. mag): Nikoline Lind Sass-Petersen, Liv Kira Seitzberg, Astrid Lyhne, Stig Asboe, Louise Nabe-Nielsen samt lektor Jørn Borup (buddhistiske tal og kommentarer), lektor Marie Qvortrup Fibiger (hinduistiske tal) og lektor Marie Vejrup Nielsen (e-årbogsredaktør).